

Курс: «Сталий розвиток та управління ризиками під час кризи»

Тема: «Відновлення та розвиток людського потенціалу в умовах кризи»

ПРАКТИЧНА РОБОТА

Використання SWOT-аналізу для ефективного управління ризиками розвитку людського потенціалу в умовах кризи

Теоретичні відомості

Управління ризиками під час кризи – це важливий процес, який допомагає організаціям або державам мінімізувати вплив несприятливих подій на їхню діяльність. У кризових ситуаціях, таких як економічні рецесії, політичні конфлікти, природні катастрофи чи пандемії, управління ризиками спрямоване на те, щоб запобігти втратам або зменшити їхній масштаб.

Важливим етапом цієї оцінки є оцінка стратегічних перспектив розвитку, що включає визначення можливостей реалізації потенціалу та виявлення факторів, що сприяють чи перешкоджають його сталому розвитку.

Одним із найпоширеніших, визнаних і одночасно простих методів оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта є SWOT-аналіз. Він використовується для оцінки ризиків та розробки стратегій їх управління. Назва методу походить від початкових букв англійських слів: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості) і threats (загрози). Внутрішнє середовище об'єкта описують слабкі та сильні сторони, а зовнішнє по відношенню до об'єкта середовище – можливості та загрози. Візуально це можна подати у вигляді таблиці – SWOT-матриці (табл. 1).

Таблиця 1. SWOT-матриця

Внутрішнє середовище	Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
	Властивості об'єкта, що дають переваги перед іншими	Властивості, що послаблюють об'єкт
Зовнішнє середовище	Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
	Зовнішні ймовірні фактори, що надають додаткові можливості для досягнення цілі	Зовнішні ймовірні фактори, що можуть ускладнювати досягнення цілі

Спочатку цю технологію було запропоновано для розробки стратегії поведінки підприємства. Але SWOT-аналіз у загальному вигляді можна

застосовувати до різних об'єктів, зокрема, країн і регіонів, для побудови стратегій у різних галузях діяльності.

Основні етапи технології проведення SWOT-аналізу включають:

1. Виявлення факторів внутрішнього середовища (розподіл на сильні та слабкі сторони).
2. Оцінку (ранжування) важливості факторів.
3. Виявлення факторів зовнішнього середовища (поділ на фактори, що несуть можливості та загрози).
4. Оцінку (ранжування) факторів за значимістю.
5. Відсів малозначимих і малоймовірних факторів, які не мають практичної значущості.
6. Формування SWOT-матриці (заповнення граф сильних і слабких сторін, можливостей та загроз).

Процедура SWOT-аналізу не завершується складанням зазначеної матриці. Її зміст стає об'єктом, у результаті вивчення якого складається план можливих стратегічних дій, спрямованих на нейтралізацію слабких сторін (у тому числі за рахунок сильних). Необхідно також врахувати можливі варіанти розглянутого розвитку при зміні зовнішніх факторів, а також способи використання сильних сторін для зниження ризиків та загроз.

SWOT-аналіз перспектив розвитку людського потенціалу країни допомагає виявити сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості та загрози, що впливають на розвиток населення як ключового ресурсу економіки та суспільства.

Складання SWOT-аналізу розвитку людського потенціалу країни в умовах кризи дозволяє:

- оцінити поточні ресурси та можливості – визначити, які внутрішні сили можна використовувати для подолання кризових тенденцій та які слабкості вимагають уваги;
- визначити зовнішні чинники – можливості, які можуть сприяти розвитку людських здібностей та загрози, які можуть цьому перешкоджати;
- розробити стратегічні напрями – сформулювати рекомендації щодо розвитку та ефективного використання людських здібностей в умовах кризи;
- підвищити стійкість до кризи – створити основу для адаптації та з урахуванням кадрової та соціальної політики у кризових ситуаціях.

Такий аналіз забезпечує аналітичні інструменти для більш усвідомленого та збалансованого планування розвитку людського капіталу та дозволяє виробити стратегії підтримки зростання навіть у складних економічних умовах.

У методиці SWOT – аналізу при оцінці сильних і слабких сторін розглядають стан об'єкта дослідження зараз, тоді як оцінка загроз і можливостей представляє прогнозування того, які труднощі можуть виникнути для його розвитку, які нові можливості можуть відкритися для нього, що дозволяє передбачити сприятливі і несприятливі умови зовнішнього середовища, що змінюються, з метою пристосування до них.

Цей аналіз дозволяє зрозуміти, які напрями потребують покращення та які можливості можуть посилити конкурентоспроможність країни на глобальному рівні. Зрештою SWOT-аналіз допомагає формувати стратегію розвитку, фокусуючись на посиленні сильних сторін, зниженні слабких, використанні зовнішніх можливостей та мінімізації ризиків.

Практичне завдання

Виконати SWOT-аналіз розвитку людського потенціалу України в умовах кризової ситуації. Для формування матриці SWOT-аналізу (табл. 2) використовуйте матеріали лекцій та додаткові джерела інформації.

Рекомендовано проводити SWOT-аналіз у форматі брейншторму, в якому беруть участь всі студенти групи. Або можна поділити групу на декілька підгруп. В кінці заняття кожна підгрупа представляє свій SWOT-аналіз і надає аргументовані висновки та пропозиції.

Наступна інформація може допомогти при проведенні SWOT-аналізу розвитку людського потенціалу в умовах кризи:

1. Визначення **сильних сторін** спрямоване на виявлення поточних переваг у сфері освіти, рівнів кваліфікації робочої сили, здоров'я населення та доступності медичних послуг. Також враховується гнучкість і адаптивність населення країни, тобто здатність швидко пристосовуватися до нових умов, що є важливим у кризовий час. Наявність розвинутих галузей економіки (аграрний сектор, ІТ-сектор тощо); стратегічне географічне розташування, що створює можливості для економічного співробітництва та розвитку людського потенціалу. Це дозволяє використовувати сильні сторони для посилення позицій країни та створення висококваліфікованих робочих місць.

2. Визначення **слабких сторін** передбачає аналіз, що допомагає виявити нестачу кваліфікованих кадрів, проблеми з доступом до якісної освіти, недостатню підтримку інновацій та технологій розвитку, низький рівень заробітної плати, недостатнє фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, проблеми з ефективністю державних інституцій, корупція та неефективне управління та інші фактори, що не сприяють ефективному розвитку людського потенціалу.

3. Зовнішні **можливості** – це можливі фактори зростання, такі як підтримка міжнародних освітніх програм, доступ до передових технологій, можливість залучення інвестицій у сферу людського капіталу, створення умов для повернення спеціалістів, які виїхали за кордон, через державні програми та інвестиції, а також інтеграція з міжнародними ринками праці.

4. **Загрози** – це аналіз зовнішніх ризиків, наприклад, тривалий військовий конфлікт, активні міграційні процеси, відтік висококваліфікованих кадрів, демографічні проблеми (старіння населення), кризи в економіці, зростаюча нерівність між різними регіонами та соціальними групами, що ускладнює доступ до освіти, медичних послуг та

можливостей для розвитку. Все зазначене може вплинути на доступ до ресурсів та нестабільність ринку праці.

Таблиця 2. SWOT-аналіз розвитку людського потенціалу України в умовах кризи

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1. Високий рівень освіти. Україна має великий потенціал у вигляді висококваліфікованих спеціалістів з технічних, природничих та інших галузей 2. 3. 4.	1. Міграція робочої сили. Високий рівень еміграції кваліфікованих кадрів за кордон (brain drain), що знижує внутрішній потенціал. 2. 3. 4.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Залучення іноземних інвестицій та грантів. Відновлення після кризи створює можливості для міжнародної співпраці та залучення коштів на розвиток людського потенціалу. 2. 3. 4.	1. Тривала війна. Військовий конфлікт продовжує призводити до руйнування інфраструктури та значно обмежує ресурси для розвитку людського потенціалу. 2. 3. 4.

За результатами проведеного SWOT-аналізу необхідно сформувати комплекс заходів, які повинні бути пріоритетними стратегічними завданнями для збереження та розвитку людського потенціалу в контексті сталого розвитку та підвищення якості життя населення країни.